FNRSZAKEN

Dit is een uitgave van Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra

Editie 4 - 2025

Slim huisvesten, sterk ondernemen

- Duurzame stallenbouw
- Gemeentelijk beleid en lobby
- Een erf vol mogelijkheden
- Stap voor stap naar ruimere boxen
- De stal van vandaag: modern, innovatief en slim

FNRS

Voor hippische ondernemers

De kijk op ruimte

Als sector zijn we de afgelopen jaren steeds intensiever bezig met de vraag: hoe huisvesten we paarden op een manier die bij hen past? Van grotere stallen met luik, al dan niet met uitloop, en van paddock paradise tot loopstallen: de discussie over welzijn en beweging staat nooit stil. Het laat zien hoe we steeds zoeken naar een balans tussen wat goed is voor het paard en wat haalbaar is voor de ondernemer.

Maar niet alleen het paard verdient een goed dak boven het hoofd. Ook de hippische ondernemer zoekt zijn plek. Een plek waar bedrijf en privé elkaar soms doorkruisen, waar ruimte nodig is om te groeien en waar creativiteit vaak de sleutel is tot een toekomstbestendig verdienmodel.

Ik merk dat steeds meer ondernemers nadenken over andere vormen van huisvesting. Soms betekent dat dat ze hun bestaande ruimte anders gaan benutten, bijvoorbeeld door een rijbaan, een stal of een deel van de accommodatie te verhuren. Soms gaat het breder, zoals het aanbieden van woonruimte of het ontwikkelen van recreatieve voorzieningen. Ik krijg daar veel vragen over: wat mag wel, wat niet? Waar liggen de kansen en waar de valkuilen? Het laat zien dat ondernemers volop zoeken naar manieren om hun bedrijf toekomstbestendig te maken.

Wat ik daarbij mooi vind, is hoe deze creativiteit ook weer kansen biedt voor anderen. Jonge ruiters die zich nog geen eigen accommodatie kunnen veroorloven, vinden zo toch een opstap naar hun dromen. Ondernemers die door samenwerking of verhuur hun werkdruk wat kunnen verlichten, houden plezier en energie in hun vak. Het is inspirerend om te zien hoe breed ‘huisvesting’ in onze sector eigenlijk is.

Voor mij gaat dit thema dan ook verder dan stenen en vergunningen. Het gaat over ruimte scheppen voor paarden om paard te zijn en voor ondernemers om hun dromen waar te maken. Over flexibiliteit in een sector die continu in beweging is. En over hoe we samen zoeken naar evenwicht: welzijn voor het paard en leefbaarheid voor de ondernemer.

Maar huisvesting gaat ook over het verlichten van je werkzaamheden en over slim investeren in oplossingen die het dagelijks werk makkelijker maken. Denk aan automatisering en efficiënte inrichting, zodat tijd en energie vrijkomen voor wat écht belangrijk is: de zorg voor de paarden en de groei van je bedrijf. In deze FNRS Zaken hopen wij je te inspireren om ook naar je eigen omgeving te kijken: hoe ziet huisvesting er bij jou uit, en hoe zou het er in de toekomst uit kunnen zien?

Anita de Ruiter
Accountmanager Oost-Nederland

Colofon

Dit is een uitgave van de Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra.
Heb je tips of suggesties voor artikelen of vragen stuur dan een e-mail naar:
communicatie@fnrs.nl

Redactie:
Marketing & Communicatie FNRS

Druk en opmaak: Drukkerij Twello

Kapweg 30, 3774 RD Kootwijkerbroek
Postbus 66, 3886 ZH Garderen
Telefoon (088) 02 24 300 - www.fnrs.nl

Volg ons op:

Inhoudsopgave

Hippische bedrijven als landschapsverbinders	3
Duurzame stallenbouw	5
Partner FNRS: van idee naar concreet plan	6
Gemeentelijk beleid en lobby	8
Een erf vol mogelijkheden	10
Ruimte verhuren: kansen en aandachtspunten	12
Slim erf indelen om sterk te ondernemen	15
Klimaatproof ondernemen	16
Stap voor stap naar ruimere boxen	18
Van manege naar pensionstal	20
De stal van vandaag; modern, innovatief en slim	22
Welkom bij de FNRS!	24

Voorwoord

Hippische bedrijven als landschapsverbinders

Hippische bedrijven zijn al lang niet meer slechts plekken waar paarden worden gestald of bereden. Ze zijn uitgegroeid tot multifunctionele ondernemingen die een belangrijke rol spelen in het landelijk gebied. De impact reikt verder dan sport en recreatie: ze beïnvloeden het landschap, de biodiversiteit, het gemeentelijk beleid en de sociale cohesie. Maar hoe zorgen we ervoor dat deze bedrijven goed worden ingepast in hun omgeving? En hoe gaan we om met conflicten die kunnen ontstaan met omwonenden of beleidsmakers?

Landschappelijke inpassing: harmonie tussen stal en landschap
Een van de grootste uitdagingen voor hippische bedrijven is de landschappelijke inpassing. Veel paardenhouderijen bevinden zich in het buitengebied, waar de druk op ruimte groot is door landbouw, natuurontwikkeling en woningbouw. Een goed ingepast hippisch bedrijf houdt rekening met de kenmerken van het landschap: openheid, beplanting, waterstructuren en cultuurhistorische elementen. Volgens de FNRS kunnen hippische ondernemers bijdragen aan een aantrekkelijk landschap door natuurinclusief te bouwen en te vergroenen. Denk aan het gebruik van streekeigen beplanting, het aanleggen van poelen of bloemrijke akkerranden en het beperken van verharding. Zo ontstaat een bedrijf dat niet alleen functioneel is, maar ook esthetisch en ecologisch waardevol.

Gemeentelijk beleid: tussen regels en ruimte
Gemeenten spelen een cruciale rol in de ruimtelijke ordening en vergunningverlening voor hippische >>

bedrijven. Toch blijkt uit onderzoek dat onze sector vaak onderbelicht blijft in gemeentelijke visies en omgevingsplannen. Veel hippische ondernemers ervaren het beleid als versnipperd en weinig afgestemd op hun specifieke behoeften.

Een betere integratie van hippische bedrijven in gemeentelijk beleid vraagt om maatwerk. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld aparte beleidskaders ontwikkelen voor hippische bedrijvigheid, waarin aandacht is voor landschappelijke inpassing, verkeersveiligheid, milieuaspecten en recreatieve waarde. Ook het betrekken van ondernemers bij het opstellen van omgevingsvisies kan bijdragen aan wederzijds begrip en realistische kaders. Als lid van de Sectorraad Paarden werkt de FNRS samen met andere partijen uit de sector aan de vernieuwing van de handreiking paardenhouderijen. Deze handreiking stellen we samen in goed overleg met gemeenten, provincies en andere belanghebbenden zodat voor alle betrokken partijen duidelijk is wat de behoeften zijn van hippische ondernemers en hoe de overheid hen daarbij zou kunnen helpen.

Maatschappelijke meerwaarde: meer dan sport
Hippische bedrijven leveren een aanzienlijke maatschappelijke meerwaarde. Ze bieden niet alleen sportieve en recreatieve voorzieningen, maar ook educatie, zorg en sociale verbinding. Paardrijden is voor veel mensen een manier om fysiek en mentaal gezond te blijven. Daarnaast zijn er steeds meer initiatieven op het gebied van paardencoaching, therapie met paarden en dagbesteding voor kwetsbare groepen.

Ook op het vlak van toerisme en economie zijn hippische bedrijven van belang. Ze trekken bezoekers naar het buitengebied, stimuleren lokale horeca en dragen bij aan werkgelegenheid. Door samen te werken met andere ondernemers zoals boeren, natuurorganisaties en recreatiebedrijven kunnen ze een verbindende rol spelen in het landschap.

Omgaan met omgevingsconflicten: luisteren en verbinden
Toch is de maatschappelijke positie van hippische bedrijven niet altijd onomstreden. Conflicten met omwonenden over geur, geluid, verkeer of landschapsvervuiling komen regelmatig voor. Ook natuurbeschermingsorganisaties kunnen kritisch zijn op de impact van paardenhouderijen op kwetsbare ecosystemen.

Het omgaan met deze mogelijke omgevingsconflicten vraagt om een proactieve en communicatieve houding. Ondernemers kunnen bijvoorbeeld bijeenkomsten voor betrokkenen uit de omgeving organiseren, waarin ze hun plannen toelichten en luisteren naar zorgen van omwonenden. Ook het opstellen van een omgevingsplan waarin maatregelen staan om overlast te beperken, kan bijdragen aan het vergroten van het draagvlak.

Daarnaast is transparantie over duurzaamheid en natuurbeheer essentieel. Door te laten zien hoe het bedrijf bijdraagt aan biodiversiteit, waterbeheer en landschapskwaliteit, kunnen hippische ondernemers hun maatschappelijke legitimiteit verder versterken.

Biodiversiteit als kans: onderzoek van Inga Wolframm
Een inspirerend voorbeeld van hoe hippische bedrijven kunnen bijdragen aan natuur en biodiversiteit is het onderzoek van Inga Wolframm, lector aan Hogeschool Van Hall Larenstein. Zij onderzoekt hoe paardenhouderijen kunnen functioneren als groenblauwe aders in het landschap: plekken waar natuur, water en dierenwelzijn samenkomen.

Volgens Wolframm kunnen hippische bedrijven met meer groen en water op het erf zowel de biodiversiteit als het welzijn van paarden verbeteren. Denk aan natuurlijke paddocks, schaduwrijke weides, insectvriendelijke beplanting en waterpartijen. Dit soort maatregelen maken het bedrijf aantrekkelijker voor mens en dier en versterken de ecologische verbindingen in het landschap.

Het onderzoek van Wolframm laat zien dat duurzaamheid en paardenhouderij geen tegenstelling hoeven te zijn. Integendeel: hippische bedrijven kunnen pioniers zijn in het natuurinclusief ondernemen, mits ze de juiste kennis en ondersteuning krijgen.

Conclusie: een toekomstgerichte visie op hippische ondernemerschap
De plek van hippische bedrijven in het landschap is complex, maar vol potentie. Door aandacht te besteden aan landschappelijke inpassing, gemeentelijk beleid, maatschappelijke meerwaarde en omgevingsconflicten, kunnen deze bedrijven uitgroeien tot waardevolle schakels in het landelijk gebied.

Het onderzoek van Inga Wolframm benadrukt dat hippische bedrijven ook ecologisch van betekenis kunnen zijn. Met de juiste visie, samenwerking en innovatie kunnen ze bijdragen aan een groener, gezonder en socialer landschap, waarin mens, paard en natuur in harmonie samenleven. ●

Duurzame stallenbouw: van energieneutraal tot circulair renoveren

De hippische sector wordt steeds vaker geconfronteerd met de noodzaak om te verduurzamen: van strengere milieueisen en maatschappelijke verwachtingen tot energiekosten die oplopen. Voor veel hippische ondernemers betekent dit: (ver)bouwen met aandacht voor energiezuinigheid, materiaalkeuze en dierenwelzijn. Instrumenten als de Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV) en het kwaliteitsbeleid van de FNRS spelen daarbij een centrale rol.

Wat is de Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV) voor paardenstallen?
De MDV is een certificatieschema van Stichting Milieukeur, dat sinds 2021 ook is uitgebreid voor paardenstallen. FNRS is als expert betrokken bij deze uitbreiding. De Maatlat bevat criteria op thema's zoals dierenwelzijn, diergezondheid, ammoniakemissie, fijnstof, klimaat, brandveiligheid en bedrijf & omgeving. Per thema moeten voldoende punten worden behaald. Voor wie (ver)bouwt en voldoet aan de MDV-eisen, zijn er fiscale voordelen beschikbaar.

Stimuleren duurzame maatregelen
In het FNRS-kwaliteitsbeleid worden niet alleen basisnormen gehanteerd voor kwaliteit, veiligheid en welzijn, maar kunnen bedrijven extra punten verdienen voor maatregelen op het gebied van duurzaamheid. Zo leiden duurzame voorzieningen en het gebruik van duurzame materialen tot hogere scores.

Duurzame materialen, betere isolatie, toepassingen zoals LED-verlichting, gebruik van zonnepanelen, systemen voor natuurlijke ventilatie en meer daglicht zijn voorbeelden van maatregelen die hippische bedrijven steeds vaker toepassen. Deze investeringen worden aangemoedigd omdat ze niet alleen dierenwelzijn kunnen verbeteren, maar ook bijdragen aan lagere energiekosten en een beter imago.

Stal de Schoolt: 200 zonnepanelen
Een mooi voorbeeld is Stal de Schoolt. Zij plaatsten 200 zonnepanelen op hun daken, waardoor zij profiteren van hun eigen stroomproductie en daarmee een extra verdienmodel hebben gecreëerd. Daarnaast hebben zij een hybride warmtepomp geïnstalleerd en onderzoeken opties zoals zoutwaterbatterijen om hun onafhankelijkheid van het net verder te vergroten. Suzanne Bredero eigenaar van Stal de Schoolt: "Je kan wel overal tegenaan trappen, maar dan vind ik dat je zelf ook actie moet ondernemen. Die mogelijkheid hadden wij gelukkig! We hebben hiermee ook andere bedrijven geïnspireerd in de omgeving."

Tips om duurzaam te (ver)bouwen:

1. **Oriënteer je vroeg.** Al in de schets of ontwerpfase kun je nagaan of de plannen voldoen aan MDV-criteria of andere duurzaamheidseisen. Zo kun je boxmaten aanpassen, nadenken over plaatsing van ramen, ventilatie, etc.
2. **Kies duurzame materialen.** Hergebruikt hout, isolatiematerialen met lage milieubelasting, LED-verlichting, en installaties met lagere uitstoot. Gebruik materialen die lang meegaan of herbruikbaar zijn.
3. **Investeer in energietechniek.** Zonnepanelen, warmtepompen, natuurlijke ventilatie en daglichttoetreding verminderen verbruik en verhogen comfort voor paarden en medewerkers.
4. **Let op regelgeving en subsidies.** Zorg dat je voldoet aan lokale omgevingsvergunningen, MDV-voorschriften en verken subsidies of andere financieringsmogelijkheden.
5. **Circulair (ver)bouwen.** Hergebruik van materialen, minimaliseren van afval en optimaal gebruik van bestaand materiaal kan kosten besparen én bijdragen aan duurzaamheid.

De hippische sector ontkomt er niet aan om te investeren in duurzaamheid. Dankzij instrumenten als de MDV en het FNRS-kwaliteitsbeleid is er steeds meer houvast voor ondernemers om keuzes te maken die goed zijn voor mens, dier én milieu. Wie nu investeert in duurzame maatregelen en materialen, plukt niet alleen de vruchten van lagere kosten, maar bouwt ook aan een toekomstbestendig bedrijf. ●

In de stallen bespreken een medewerker van Van Dun Advies en een klant nieuwe plannen.

Van idee naar concreet plan

Wie paarden wil houden, een nieuwe stal wil bouwen of de locatie wil uitbreiden, krijgt te maken met een wirwar aan regels, plannen en vergunningen. Van Dun Advies helpt hippische ondernemers om die puzzel overzichtelijk te maken. Vanuit hun agrarische achtergrond groeide het bureau uit tot een allround specialist in vergunningen, bouw en ruimtelijke ontwikkeling voor paardenbedrijven.

Van Dun Advies werkt vanuit drie sporen: ruimtelijke ordening, milieu & natuur en bouw & architectuur. “Wij hebben alles in huis”, vertelt Martijn Gerards, projectleider locatie- en gebiedsontwikkeling. “Van een architect die een stal of woning ontwerpt tot een milieuspecialist die de stikstofberekeningen maakt. Zo hoeft de ondernemer niet van het kastje naar de muur.”

Alles begint bij het omgevingsplan
Wie wil bouwen of uitbreiden, moet eerst weten wat er ruimtelijk mag. “De eerste stap is altijd: wat is de bestemming of functie van je locatie?” zegt Martijn. “Onder de Omgevingswet heet dat nu het omgevingsplan. Dat bepaalt waar je mag bouwen, wat er gebouwd mag worden en hoe je de locatie mag gebruiken.”

Van Dun Advies begeleidt klanten vaak al in de voorfase, via een zogenoemd principeverzoek bij de gemeente. “Dat is eigenlijk een eerste proefstap: vinden zij jouw plan passend binnen hun beleid? Als je daar een akkoord op hebt, kun je verder investeren in de uitwerking. Dat scheelt tijd, geld en frustratie.”

Van idee tot bouwplan
Zodra duidelijk is dat de gemeente positief is, volgt de uitwerking. “Dan komt de bouwafdeling in beeld,” legt Martijn uit. “Wij maken een maatvaste tekening van het hele terrein: waar de gebouwen staan, waar de mesthoop is, de poetsplaats, het parkeren. Dat vormt de basis voor de milieuvergunning en uiteindelijk de bouwvergunning.”

De natuurvergunning bepaalt hoeveel dieren er op een locatie mogen worden gehouden. “Dat is het punt waar stikstof in beeld komt”, vertelt Martijn. “Soms moet er stikstofruimte worden gekocht bij een stoppend bedrijf in de buurt, extern salderen heet dat. Als je binnen je eigen bedrijf herschikt, bijvoorbeeld minder volwassen paarden en meer jonge paarden, dan heet dat intern salderen.”

Het bureau bewaakt de samenhang tussen al die vergunningen. “Een nieuwe rijhal lijkt simpel, maar als je die op een andere plek zet, verandert je situatietekening en moet je milieuvergunning ook worden aangepast. Alles is met elkaar verbonden.”

Praktijkvoorbeeld: Manege Stal Flicka
Een goed voorbeeld is Manege Stal Flicka, een manege en sportlocatie in de provincie Zuid-Holland. Van Dun Advies begeleidde er de volledige doorontwikkeling van het terrein. “Bij Flicka was het bouwvlak volledig benut”, vertelt Martijn. “Toch wilde de ondernemer toekomstbestendig kunnen groeien: een grotere binnenrijbaan, meer paddocks, een logeercirkel, betere parkeerruimte. We hebben samen een nieuw omgevingsplan opgesteld dat die groei mogelijk maakt.”

De aanpak verliep gefaseerd. “Eerst is de ruimtelijke kant geregeld. Daarna zijn we naar milieu en natuur gaan kijken, met tijdelijke uitbreidingen en plannen voor stikstofruimte. Zo kan de ondernemer bouwen in het tempo dat financieel en praktisch past. Het doel is dat hij over tien jaar nog steeds ruimte heeft om verder te ontwikkelen.”

Type bedrijf bepaalt de regels
Veel ondernemers weten niet dat de aard van hun bedrijf bepaalt wat er mag. “Er is een groot verschil tussen een agrarisch bedrijf, een trainingsstal en een sportlocatie”, zegt Martijn. “Een fokkerij geldt als agrarisch, want je brengt producten voort. Een trainingsstal niet, dat is een paardenhouderij zonder agrarische status. En een manege met horeca en evenementen heeft meestal de bestemming ‘sport’.”

Die verschillen hebben grote gevolgen voor wat er wel en niet mag. “In een trainingsstal mag je bijvoorbeeld geen lessen geven, want dan ben je feitelijk een manege. En horeca mag niet overal zomaar, dat moet echt geregeld zijn in het plan. Ook huisvesting voor stagiaires of grooms is niet vanzelfsprekend, daar is een aparte vergunning voor nodig.”

Volgens Martijn komen ondernemers zichzelf daar nog regelmatig in tegen. “Veel mensen doen dingen al jaren op dezelfde manier, maar dat wil niet zeggen dat het vergund is. Als er dan een controle komt, loop je risico. Wij helpen ze om dat te corrigeren en stapsgewijs weer op orde te brengen.”

Duurzaamheid en omgevingskwaliteit
Gemeenten kijken steeds kritischer naar de inpassing van paardenbedrijven in hun omgeving. “Omgevingskwaliteit wordt steeds belangrijker”, legt Martijn uit. “Iedere locatie moet goed passen in het landschap. Beplanting, streekeigen materialen en een nette erfafwerking worden gewaardeerd.”

Duurzaam bouwen is nog niet verplicht, maar volgens Martijn wel verstandig. “Een ondernemer die investeert in biobased bouwen, zonnepanelen of een warmtepomp laat zien dat hij vooruitkijkt. Dat helpt bij het gesprek met de gemeente. En soms kun je kosten besparen door slim te combineren: een representatieve voorzijde en een eenvoudige loods aan de achterkant.”

Misverstanden over vergunningen
Van Dun Advies ziet in de praktijk veel onduidelijkheid over vergunningen. “Sommige ondernemers weten niet dat ze überhaupt een natuurvergunning nodig hebben”, zegt Martijn. “Of ze denken dat een paddock met zand altijd mag, maar binnen een agrarische bestemming is dat niet vanzelfsprekend. Een paard in de wei is agrarisch, maar een zandpaddock niet.” Het bureau helpt bij het opstellen van een realistisch stappenplan. “We kijken wat juridisch nodig is, maar ook wat financieel haalbaar is. Soms is het beter om eerst te legaliseren, soms kun je beter meteen naar een nieuw plan toewerken. Wij denken mee in fases.”

Vooruitdenken loont
De belangrijkste tip die Martijn FNRS-ondernemers wil meegeven, is eenvoudig maar essentieel. “Zorg dat je je vergunningen op orde hebt en denk tien jaar vooruit. Procedures duren lang, een omgevingsplanwijziging kost al snel twee jaar, nog los van milieu en natuur. Begin dus op tijd.”

Partner van de FNRS
Van Dun Advies is al jaren FNRS-partner en ondersteunt leden bij complexe huisvestings- en vergunningsvraagstukken. “We zijn aanwezig op evenementen en partnerbijeenkomsten en werken nauw samen met de accountmanagers van FNRS. Als er ergens een probleem is, kunnen ze het bij ons neerleggen en zoeken we samen naar een oplossing. Of het nu gaat om een nieuwe rijbaan, een pensionstal of het regulariseren van een bestaande situatie, wij zorgen dat het klopt, zodat de ondernemer verder kan.” ●

Gemeentelijk beleid en lobby: vrienden maken voordat je ze nodig hebt

De hippische sector in Nederland heeft een sterke economische en maatschappelijke betekenis. Maneges, IST-, pension- en opfokbedrijven dragen niet alleen bij aan de recreatie en sport of de gezondheid van mensen, maar hebben ook een rol in het beheer van het landschap en de vitaliteit van het platteland. Toch ervaren veel hippische ondernemers dat het vinden en behouden van voldoende ruimte steeds complexer wordt. Gemeentelijk beleid, ruimtelijke ordening en veranderende maatschappelijke wensen bepalen in hoge mate de speelruimte van de sector.

Hoe kan een hippisch ondernemer in dit speelveld succesvol samenwerken met de gemeente? Welke stappen zijn nodig om de belangen van de sector zichtbaar te maken en hoe kan lobby een positief instrument zijn om toekomstbestendige ruimte voor de hippische sector te borgen?

De rol van gemeenten in ruimtelijke ordening
In Nederland ligt de verantwoordelijkheid voor de inrichting van de leefomgeving grotendeels bij gemeenten. Zij stellen omgevingsvisies en omgevingsplannen op waarin staat welke functies waar mogen plaatsvinden. Voor de hippische sector betekent dit dat de mogelijkheden voor bijvoorbeeld het bouwen van een binnenrijhal, uitbreiden of aanpassen van een stal of het realiseren van extra parkeerfaciliteiten direct afhankelijk zijn van gemeentelijke regels.

Daar komt bij dat gemeenten steeds meer thema's integraal benaderen: woningbouw, duurzaamheid, natuurontwikkeling, mobiliteit en recreatie concurreren om dezelfde ruimte. Dit maakt het noodzakelijk dat hippische ondernemers hun eigen meerwaarde laten zien, willen zij een plaats aan tafel behouden.

Uitdaging voor hippische ondernemers
De belangrijkste knelpunten waar hippische ondernemers tegenaan lopen zijn:

- Ruimtelijke beperkingen: bestemmingsplannen laten uitbreiding vaak niet toe of stellen strenge voorwaarden.
- Vergunningentrajecten: het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een rijbaanoverkapping of nieuwe stallen kan lang duren en onzeker zijn.
- Beeldvorming: sommige gemeenten zien hippische bedrijven soms, overigens onterecht, als intensieve veehouderij, terwijl ze in werkelijkheid ook maatschappelijke functies vervullen zoals educatie, recreatie en zorg.
- Veranderende eisen: duurzaamheid, landschappelijke inpassing en verkeersveiligheid worden steeds belangrijker en ondernemers moeten aantonen dat zij hieraan voldoen.

Samenwerking met de gemeente: van reactief naar proactief
Veel ondernemers benaderen de gemeente pas wanneer zij een concreet probleem hebben. Effectiever is het om proactief de samenwerking te zoeken. Enkele tips:

- Investeer in relaties: leer beleidsmedewerkers en wethouders kennen voordat er een probleem is. Nodig ze uit op het bedrijf om te laten zien hoe het werkt.
- Wees zichtbaar: sluit aan bij informatieavonden of inspraakmomenten over de omgevingsvisie. Zo krijgt de hippische sector vroegtijdig een stem.
- Vertel het hele verhaal: benadruk niet alleen de vraag naar ruimte voor bijvoorbeeld stallen, maar ook de bijdrage aan werkgelegenheid, toerisme, gezondheid en de belangrijke sociale rol van het bedrijf.

Door vroegtijdig mee te praten, kan de hippische sector onderdeel worden van gemeentelijke plannen in plaats van er later tegenaan te lopen.

De kracht van lobby
Lobby wordt vaak gezien als iets voor grote bedrijven of landelijke organisaties zoals de FNRS, maar ook op gemeentelijk niveau is het een krachtig instrument. Lobby betekent in essentie: belangen behartigen door actief invloed uit te oefenen op besluitvorming. Voor de hippische sector kan dit op verschillende manieren:

1. Individueel: als ondernemer kun je rechtstreeks in gesprek gaan met beleidsmakers en bestuurders om jouw plan of knelpunten toe te lichten.
2. Collectief: via belangenorganisaties zoals de FNRS of regionale hippische netwerken kun je met meer slagkracht de sector vertegenwoordigen.
3. Lokaal samenwerken: ondernemers in een gemeente of regio kunnen gezamenlijk optrekken, bijvoorbeeld door een ondernemersvereniging of een klankbordgroep richting de gemeente te vormen.

Belangrijk in lobby is dat je niet alleen vraagt om ruimte voor je eigen bedrijf, maar ook meedenkt over bredere gemeentelijke doelen, zoals duurzame energie, recreatieve en maatschappelijke verbindingen of verkeersveiligheid. Zo ontstaat een win-winsituatie.

Praktische handvaten voor succesvolle samenwerking:

- Breng je impact in kaart: verzamel cijfers over werkgelegenheid, bezoekersaantallen en maatschappelijke functies van je bedrijf. Feiten en data maken je verhaal sterker.
- Zoek afhankelijk van het thema bondgenoten: werk samen met recreatieondernemers, natuurorganisaties of agrarische bedrijven. Gezamenlijk sta je sterker richting de gemeente.
- Gebruik de omgevingswet: vanaf 2024 geeft de Omgevingswet meer ruimte voor participatie en maatwerk. Ondernemers die actief meedenken, vergroten hun kansen.
- Investeer in duurzaamheid: laat zien dat je bedrijf bijdraagt aan klimaatdoelen, bijvoorbeeld met zonnepanelen, circulaire mestverwerking of landschappelijke inpassing. Dit sluit aan bij gemeentelijk beleid.
- Communiceer toegankelijk: gebruik geen vakjargon, maar leg uit in begrijpelijke taal waarom jouw bedrijf van waarde is voor inwoners en de leefomgeving.

Naar een gezamenlijke agenda
Voor structureel succes is het belangrijk dat gemeenten en de hippische sector samen een agenda ontwikkelen. Daarin kunnen afspraken worden gemaakt over:

- Ruimtelijke kaders: waar is ruimte voor hippische bedrijven en waar niet?
- Duurzaamheidsdoelen: hoe kan de sector bijdragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit?
- Maatschappelijke waarde: hoe wordt paardensport toegankelijk gemaakt voor jeugd, ouderen en mensen met een beperking?
- Toekomstige ontwikkelingen: hoe kan de sector inspelen op groeiende recreatieve vraag en veranderende werkpatronen?

Met een gezamenlijke agenda ontstaat wederzijds begrip en wordt de hippische sector een volwaardige partner in ruimtelijke ontwikkelingen.

Conclusie
Het wordt steeds duidelijker dat het voor de hippische sector een uitdaging is om in het vollere Nederland voldoende ruimte te vinden en te behouden. Gemeentelijk beleid speelt daarbij een doorslaggevende rol. Door proactief samen te werken met gemeenten, de meerwaarde van de sector te laten zien en gebruik te maken van lobby kunnen hippische ondernemers hun positie versterken.

De FNRS heeft veel ervaring met lobby op internationaal, landelijk, regionaal en lokaal niveau en denkt graag mee met haar leden over bovengenoemde onderwerpen.

Een erf vol mogelijkheden; verbreden binnen je paardenbedrijf

Een goedlopend hippisch bedrijf vraagt om meer dan alleen een volle lesagenda of moderne faciliteiten. Zeker in een tijd waarin marges onder druk staan, regelgeving verandert en de maatschappij kritischer meekijkt, is toekomstbestendig ondernemen belangrijker dan ooit. Steeds meer ondernemers verbreden hun bedrijf met aanvullende activiteiten. Dat levert niet alleen extra inkomsten op, maar vergroot ook de maatschappelijke waarde van je hippisch bedrijf

De verbreding van een paardenbedrijf kan op allerlei manieren. Denk aan de verhuur van ruimtes, het organiseren van evenementen, uitbreiden van horeca voor mensen van buitenaf, het aanbieden van zorg of het starten van een kinderopvang. Deze activiteiten kunnen op natuurlijke wijze aansluiten bij je bestaande werkzaamheden. Het maakt je minder afhankelijk van één inkomstenbron en zorgt voor spreiding van risico's. Bovendien sluit je beter aan bij de wensen van de samenleving en van overheden, wat je positie kan versterken in gesprekken over vergunningen of beleid.

Zorg en dagbesteding

Een van de meest voorkomende vormen van verbreding is tegenwoordig het aanbieden van zorg of dagbesteding. Paarden hebben een positief effect op mensen met een hulpvraag en een hippisch bedrijf biedt rust, structuur en activiteiten. Steeds meer manegehouders of pensionstalhouders combineren hun hippische werkzaamheden met een zorgtak. Soms in samenwerking met een zorginstelling, soms volledig zelfstandig. Het is belangrijk om hierbij goed te kijken naar wetgeving, samenwerking met zorgpartners en de opleiding van je personeel. In sommige gevallen heb je hier namelijk wel aanvullende documenten of personeel met bepaalde papieren voor nodig.

Kinderopvang en educatie

Een andere vorm van verbreding die goed past bij een hippisch bedrijf is kinderopvang of buitenschoolse opvang. Zeker als je al werkt met kinderen via rijlessen of ponykampen, is dit een logische stap. Ook educatieve activiteiten zoals schoolbezoeken, natuuronderwijs of boerderijeducatie sluiten goed aan bij het karakter van een paardenbedrijf. Dit kan niet alleen voor extra inkomsten zorgen, maar ook voor nieuwe aanwas op je bedrijf. En misschien nog wel belangrijker dat de jonge doelgroep in contact komt met paarden en het buitenleven, zodat we hun ook de mogelijkheid bieden om een passie te creëren voor onze geliefde viervoeters.

Verhuur en evenementen

Heb je een mooie ruimte, goede parkeergelegenheid of een aantrekkelijke omgeving? Dan kun je denken aan verhuur voor vergaderingen, feesten of sportactiviteiten. Ook het organiseren van evenementen zoals wedstrijden, shows of open dagen past goed binnen een hippisch bedrijf. Let bij deze vormen van verbreding wel goed op de vergunningen, geluidseisen en parkeervoorzieningen. Daarnaast vraagt dit wel weer iets extra's van jou als ondernemer of personeel, al kan je hier natuurlijk ook apart horecapersoneel voor inhuren als het bijvoorbeeld gaat om een feest van enkele uren.

Recreatie en toerisme

In recreatieve gebieden liggen er kansen om toerisme aan je hippisch bedrijf te koppelen. Denk aan de verhuur van vakantiehuisjes of camperplaatsen, het aanbieden van buitenritten of een samenwerking met andere recreatieve ondernemers. Sommige hippische bedrijven bieden zelfs bed & breakfast aan in combinatie met het stallen van het paard van de gasten. Bovendien kunnen websites als Booking.com een groot deel van het regelwerk en de reserveringen voor je uit handen nemen, waardoor het weinig extra werk oplevert behalve het schoonmaken.

Caravanstalling en opslag

Heb je ruimte over in je schuur of loods? Dan kan opslag van caravans, boten of andere voertuigen een interessante aanvulling zijn. Deze vorm van verbreding is relatief eenvoudig, mits je aan de veiligheidseisen voldoet en het omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan) het toelaat.

Workshops en clinics

Klanten vinden het vaak leuk en leerzaam om meer te weten over paarden en management rondom paarden. Het aanbieden van workshops over onderwerpen als voeding, longeren, vrijheidsdressuur, massage of zelfs creatieve sessies zoals frontriemen pimpen kan een laagdrempelige bron van extra inkomsten zijn. Bovendien vergroot het de betrokkenheid van je klanten.

Specifieke doelgroepen en nieuwe activiteiten

Door je aanbod uit te breiden met activiteiten als TREC, Working Equitation, voltige, yoga met paarden of grondwerk, trek je een breder publiek aan. Ook doelgroepspecifieke lessen zoals stoere jongenslessen, 50+ lessen of lessen voor herintreders kunnen helpen om nieuwe mensen aan je bedrijf te binden. Hetzelfde geldt voor teambuilding met paarden of ruiterfitness: unieke concepten die bijdragen aan spreiding in je aanbod.

Wat past bij jouw bedrijf?

Niet elke vorm van verbreding past bij elk bedrijf. De sleutel tot succes is dat het aansluit bij jouw visie, doelgroep en locatie. Ben je als ondernemer gastvrij ingesteld? Dan ligt toerisme of educatie voor de hand. Zit je dichtbij een stad? Dan kan zorg of kinderopvang juist goed passen. Het helpt om te starten met een analyse van je erf, je ruimtegebruik en je ambities. Wat zijn je sterke punten? Waar loop je tegenaan? En wat zou een logische volgende stap zijn?

Let op regelgeving en beleid

Verbreden is niet altijd eenvoudig. Het vraagt vaak om aanpassingen in het omgevingsplan of vergunningen. Ook op het gebied van veiligheid, aansprakelijkheid en belastingen moet je goed voorbereid zijn. Schakel bij twijfel een expert in die met je meekijkt. Een goede voorbereiding voorkomt teleurstellingen.

Samen sta je sterker

Je hoeft het niet alleen te doen. Er zijn steeds meer samenwerkingsverbanden tussen hippische ondernemers, zorginstellingen, gemeenten of recreatiebedrijven. Ook de FNRS denkt graag mee over de mogelijkheden op jouw erf. Samen zorgen we voor een sterke, toekomstbestendige sector waarin ruimte is voor ondernemerschap en maatschappelijke meerwaarde. Neem bovendien ook eens een kijkje bij andere ondernemers die de verbreding die je ziet zitten al in de praktijk hebben gebracht. Daar doe je weer extra ideeën van op en leer je alleen nog maar meer van.

Tot slot

Een hippisch bedrijf is meer dan een plek waar paarden staan. Het is een ruimte vol potentie. Door te kijken naar aanvullende functies en verbreding kun je je bedrijf versterken, nieuwe doelgroepen bereiken en een duurzame toekomst opbouwen. Of je nu klein begint of groots droomt: ieder hippisch bedrijf biedt mogelijkheden.

VRAAG HET DE ONDERNEMER!

Ruimte verhuren: kansen en aandachtspunten

Een deel van je stal, rijhal of erf verhuren kan interessant zijn, maar vraagt ook om duidelijke afspraken, goede voorbereiding en soms lef. In dit drieluik vertellen drie FNRS-ondernemers hoe zij het aanpakten, waar ze tegenaan liepen en wat het hun bedrijf uiteindelijk heeft gebracht.

HJC Manege Tolbert: meer reuring en zekerheid

In Tolbert runt Louwe Mulder HJC Manege Tolbert, een locatie die bekendstaat om de vele wedstrijden en evenementen. Naast het manegebedrijf koos hij er bewust voor om ruimte te verhuren aan andere partijen. Dat bleek een goede manier om zowel extra inkomsten te genereren als meer reuring op het erf te brengen. “Wij verhuren een deel van onze accommodatie aan een hoefijzerfabriek. Vroeger zaten zij in Groningen, maar na de verhuizing naar Delfzijl werd de afstand voor veel hoefsmeden te groot. Omdat wij hier zo centraal liggen tussen Groningen, Friesland en Drenthe en ze hier altijd hun evenement organiseerden, vroegen ze of ze bij ons ruimte konden huren. Dat bleek een prima oplossing. Nu kunnen hoefsmeden en paardeneigenaren hier terecht om hoefijzers en materiaal in te kopen. We hebben het gebouw netjes verbouwd en ingericht, zodat ze een professionele plek hebben. Ze beschikken over een eigen gas- en elektriciteitsmeter en regelen hun eigen verzekering. Voor ons is dat belangrijk: duidelijke afspraken zodat je niet voor verrassingen komt te staan.

Het gaat om zo’n 200 vierkante meter waar zij zowel administratie als verkoop doen. Voor mij als ondernemer levert dat een vast inkomen per maand op. Waar ik vroeger nog pensionpaarden had, heb ik nu de zekerheid van huur. Dat geeft rust en past beter bij hoe ik het bedrijf wil runnen.

Daarnaast verhuren we de accommodatie regelmatig aan stichtingen die wedstrijden organiseren. Zoals Stichting Wedstrijdsport Nienoord en Stichting Hippisch Actief die elke donderdag een concours organiseert met gemiddeld 250 tot 300 starts.

Zelf zit ik ook in deze organisatie, door dit via een stichting te organiseren kan ik vrijwilligers een vergoeding geven. Juryleden, ringmeesters en alle vrijwilligers krijgen allemaal een bijdrage, waardoor ze gemotiveerd terugkomen. Zo hou je altijd een betrouwbare ploeg mensen om mee te werken. Voor het verhuren aan de stichting reken ik geen vast bedrag, maar kijken we wat we aan een wedstrijd overhouden en dat is dan de huur.

Ook Jumping Tolbert en L&R Horse Events huren onze locatie voor regionale en internationale wedstrijden. Wij stellen de hallen en faciliteiten beschikbaar en ondersteunen bij de opbouw. Hoe meer reuring, hoe beter: het brengt leven op het erf en zorgt voor een stabiele inkomstenstroom.

Mijn advies aan collega-ondernemers? Overweeg het zeker. Als je duidelijke afspraken maakt, contracten goed regelt en de voorzieningen op orde hebt, kan het een mooie aanvulling zijn. Het levert niet alleen geld op, maar ook verbinding met andere partijen. Voor mij is dat misschien nog wel de grootste winst.”

Trainingscentrum & Horse-hotel Het Kleef: verhuren als logische stap

In Noord-Limburg, vlakbij Peelbergen Equestrian Centre, ligt Trainingscentrum & Horse-hotel Het Kleef. Het bedrijf beschikt over 64 stallen en uitgebreide faciliteiten voor sportpaarden. Eigenaar Maarten Groen runt er samen met zijn team een trainingslocatie die ook ruimte biedt aan andere ruiters en trainers.

“Eigenlijk wilde ik ooit klein beginnen: twintig boxen voor mijn eigen paarden, meer niet. Maar omdat er in deze regio zoveel vraag was, zijn we groter gaan kijken. Uiteindelijk kwamen we deze locatie tegen en dat moest het worden. Inmiddels heb ik zelf nog maar twee paarden, de rest van de boxen wordt verhuurd.

We verhuren alleen vanaf vijf stallen. Daarmee zorg je dat er serieuze ruiters en trainers binnenkomen die hun eigen organisatie meenemen. Zij kunnen hier gebruikmaken van de faciliteiten bij het huren van stallen, zoals een eigen zadelkamer en wasplaats, en vaak ook een woning op het terrein. Het dagelijkse stalwerk doen ze zelf.

Duidelijke afspraken zijn daarbij onmisbaar. Iedereen krijgt een reglement waarin simpele, maar belangrijke dingen staan: dat balken en mest worden opgeruimd, dat zadelkamers op slot gaan, dat er met cap gereden wordt en dat je zelf zorgt draagt voor je verzekeringen. Zaken die vanzelfsprekend lijken, maar die juist maken dat het hier netjes en professioneel blijft.

Wij nemen daarbij het algemene onderhoud voor onze rekening. Dat wil zeggen dat we ervoor zorgen dat de rijbanen gesleept worden, de ramen maandelijks worden schoongemaakt en bodems op tijd vernieuwd worden. Dat zijn kosten die je moet meenemen. Sommige ondernemers rekenen alles door, maar ik vind het belangrijk dat de kwaliteit hoog blijft. Dan hou je tevreden huurders die langer blijven.

Financieel is de stalverhuur bij ons geen eenvoudig verdienmodel. Veel mensen denken dat je er snel rijk van wordt, maar de kosten zijn flink: personeel, verzekeringen, onderhoud, het tikt allemaal aan. Wij zitten in de middenmoot met onze boxhuur, exclusief hooi en stro. Daarmee verdien je misschien niet veel, maar je biedt wel kwaliteit.

Uiteindelijk is het voor mij ook hobby: mijn paarden staan hier en ik vind het gezellig dat er bedrijvigheid is. De ligging maakt Het Kleef extra aantrekkelijk. We zitten hier tussen grote namen en dichtbij Peelbergen. Daardoor staan hier ruiters die zich voorbereiden op EK’s of zelfs Olympische Spelen. Dat geeft het bedrijf een inspirerende dynamiek. Voor mij is dat >>

Trainingscentrum & Horse-hotel Het Kleef in Sevenum.

misschien wel de grootste opbrengst van de verhuur: het levert niet alleen geld op, maar ook een omgeving waarin topsporters samenkomen. Dat maakt het werken hier elke dag bijzonder."

Stal Panta Rhei: twijfelen, maar toch doen
Aan de rand van Amsterdam runt Constans Manganas samen met haar dochter Eva de Man pensionstal Panta Rhei. Met zo'n 35 pensionpaarden en een sterk service-gericht concept draait het bedrijf al jaren stabiel. Toch besloten ze recent een groter deel van hun stallen te verhuren aan één professionele dressuurruiter. "We zijn een pensionstal en daarnaast geven we veel instructie. Het is bewust een kleinschalig bedrijf, waarbij service en welzijn voorop staan. Daarbij kunnen we veel taken uit handen nemen voor onze klanten: binnen- en buitenzetten, stapwerk, longeren, eigenlijk alles. Bel je 's ochtends dat je niet kunt komen, dan regelen wij het die dag nog.

Het verhuren van een groter segment van de stal wilde ik eerlijk gezegd nooit. Ik dacht altijd: stel dat je zo'n huurder kwijt bent, dan staat meteen een kwart van de stal leeg. Maar soms komt er een kans op je pad. We kenden een professionele dressuurruiter die echt omhoog zat. Tegelijkertijd hadden wij de mogelijkheid om met wat pas- en meetwerk negen boxen vrij te maken. Omdat we hem al langer kenden, durfden we het aan.

Hij huurt nu negen boxen in een eigen deel met een spuitplaats en eigen zadelkamer. Voor ons was het een experiment, maar het pakt heel goed uit. Eén klant met meerdere paarden is rustiger dan negen individuele pensionklanten. Bovendien tilt zo'n ruiter het niveau van je bedrijf omhoog. Voor Eva is het ook een fijne sparringpartner, iemand die op haar niveau meedenkt. En voor onze klanten is het inspirerend om te zien hoe er professioneel met de paarden gewerkt wordt.

Natuurlijk hebben we duidelijke afspraken gemaakt. Hij moet zich aan dezelfde regels houden als iedereen: netjes opruimen, zorgen dat de stal er goed uitziet. We hebben ook geregeld dat hij een box tijdelijk kan reserveren als er even geen paard staat. Dat geeft hem zekerheid, en ons rust in de planning.

Financieel levert het niet meer op dan een gewone pensionklant. Maar de stabiliteit is groter: minder wisselingen, minder lege plekken, minder losse wensen. Het geeft gewoon meer rust in het bedrijf. Dat vind ik minstens zo waardevol. Achteraf ben ik blij dat we die stap hebben gezet. Het was even twijfelen, maar het blijkt goed te passen. Je moet wel de juiste huurder treffen, iemand die je accommodatie respecteert en bij je bedrijf past. Heb je dat, dan kan het een waardevolle aanvulling zijn op je bedrijf." ●

Eva de Man en Constans Manganas van Stal Panta Rhei.

Slim erf indelen om sterk te ondernemen

Een goed doordacht erf is de basis van een soepel draaiend hippisch bedrijf. Een logische indeling, overzichtelijke looplijnen en prettige werkomstandigheden zorgen niet alleen voor efficiënt en veilig werken, maar maken je bedrijf ook aantrekkelijker voor klanten én medewerkers.

Efficiëntie begint met slimme looplijnen
Wie dagelijks met paarden werkt, weet hoeveel meters er worden gemaakt. Van stal naar weiland, van zadelkamer naar longeercirkel, van voeropslag naar mestplaat. Door de indeling van erf en gebouwen slim te ontwerpen, kunnen die routes aanzienlijk verkort en het werk lichter gemaakt worden.
Een praktische erfindeling voorkomt dat klanten, paarden en machines elkaar onnodig tegenkomen en het beperkt onnodig gesjouw of heen-en-weer lopen. Logische looplijnen de efficiëntie en de veiligheid. Volgens FNRS-partner Stigas, de arbodienstverlener voor de agrarische en hippische sector, ligt een veilige werkomgeving aan de basis van goed onder-nemerschap. Door een actuele Risico-Inventarisatie & Evaluatie (RIE) uit te voeren, krijg je inzicht in knelpunten zoals gladde vloeren, slechte verlichting of onoverzichtelijke doorgangen.

Een prettige werkplek trekt mensen aan
Goed personeel is goud waard, maar helaas niet vanzelfsprekend te vinden. De uitstraling en inrichting van je stal spelen hierbij een grote rol. Werknemers waarderen een nette werkplek met slimme oplos-singen voor zwaar werk (zoals verrijdbare voerwagens of ergonomisch stalgereedschap). Dit draagt bij aan werkplezier en minder fysieke belasting. Daarmee ver-groot je niet alleen je aantrekkingskracht als werkgever, maar verklein je ook het risico op uitval of verloop.

De eerste indruk telt
Wat voor medewerkers geldt, geldt net zo goed voor klanten. De inrichting van je erf, weilanden, gebouwen en paddocks is je visitekaartje. Een overzichtelijk erf met duidelijke routes, nette opslag en goed onder-houden faciliteiten straalt professionaliteit uit. Binnen het FNRS-kwaliteitsbeleid wordt daarom specifiek gekeken naar de orde en netheid van gebouwen, erf en omheiningen. Dit is een belangrijk onderdeel van de beoordeling van FNRS-ruitersport-centra: een verzorgd bedrijf zegt immers veel over de bedrijfsvoering, het welzijn van mens én paard en de veiligheid voor bezoekers.

Aan de slag met erfoptimalisatie

1. Begin met een plattegrond. Teken je erf en gebouwen uit en geef de dagelijkse looplijnen weer van mens, paard en machine. Dat maakt knelpunten zichtbaar.
2. Breng risico's in kaart. Gebruik de nieuwe RIE van Stigas om veiligheidsrisico's te beoordelen. Kleine aanpassingen kunnen groot verschil maken.
3. Denk vanuit de gebruiker. Vraag je medewerkers hoe zij routes en werkplekken ervaren; zij zien vaak waar het beter kan.
4. Maak schoon en houd overzicht. Orde en netheid zijn niet alleen belangrijk voor de FNRS-beoordeling, maar zorgen ook voor rust en veiligheid.
5. Plan toekomstgericht. Houd bij aanpassingen rekening met groei, nieuw gebruik of veranderende behoeften van klanten en personeel.

Investeren in overzicht
Een slim ontworpen erf levert gemak op en zorgt voor minder risico's, lagere arbeidskosten, meer werkplezier én een professionele uitstraling. De FNRS stimuleert haar leden daarom om in te zetten op goed doordachte erfindeling, veilige werkomstandigheden en duurzame inrichting. Daarmee bouw je niet alleen aan een toekomstbestendig bedrijf, maar ook aan een fijne plek voor mens én paard. ●

Klimaatproof ondernemen

Lange, droge zomers die weides doen verdorren, gevolgd door herfstige regenbuien die het land doordrenken. De effecten van klimaatverandering in Nederland worden steeds tastbaarder. Hierdoor staat de huisvesting van paarden onder druk. In dit artikel bieden we oplossingen die het welzijn van paarden verbeteren en hun huisvesting toekomstbestendiger maken.

Droogte en weidebeheer

In de zomer krijgen we steeds vaker te maken met droge periodes waarin regen uitblijft en de grond hard en stoffig wordt. Zulke omstandigheden tasten de kwaliteit van de weide aan en hebben gevolgen voor de gezondheid van de paarden. Je kunt enkele maatregelen treffen om de schade van droogte te beperken.

Eén van die maatregelen is het variëren in beweiding. Door percelen af te wisselen en weides langere rustperiodes te geven, blijft de draagkracht groter. Maar nog belangrijker is de keuze van de beplanting. Niet ieder gras is bestand tegen langdurige droogte of intensieve begrazing. Voor paardenweides kunnen soorten zoals kropaar, rietzwenk en timotheegras interessant zijn vanwege hun diepe wortels en veerkracht. Ook mengsels met rode of witte klaver, smalle weegbree of cichorei zorgen voor een betere vochthuishouding en leveren bovendien een voedzame aanvulling voor paarden. Bij het doorzaaien of vernieuwen van percelen kan het inzetten van dergelijke mengsels een groot verschil maken, zeker op zandgronden waar droogtestress sneller optreedt. Het resultaat is een weide die niet alleen langer groen blijft in droge periodes, maar ook meer voedingswaarde en variatie biedt.

Naast de keuze voor geschikte grassoorten en kruiden speelt de inrichting van het landschap een belangrijke rol. Bomen en heggen zijn niet alleen waardevol om schaduw te bieden tijdens hete zomerdagen, maar ze dragen ook bij aan een stabieler microklimaat op de weide. Paarden gebruiken deze plekken actief om verkoeling te zoeken, maar profiteren ook van de variatie in hun leefomgeving. Heggen en struikgewas (denk aan meidoorn of hazelaar) rondom je weide of paddock dragen bovendien bij aan de biodiversiteit en bevorderen het natuurlijke gedrag van paarden.

Hitte en het welzijn van paarden

Wanneer de thermometer boven de vijfentwintig graden stijgt kunnen paarden snel last krijgen van hittestress, uitdroging en een verminderde prestaties. Om stress bij paarden te verminderen op hete dagen is goede ventilatie in de stallen belangrijk. Naast het openen van ramen, luiken en deuren zijn er meerdere mogelijkheden om de luchtcirculatie in je stal te verbeteren. Zo kun je bijvoorbeeld mechanische ventilatie installeren in de paardenstal.

Een dergelijke installatie gebruikt ventilatoren om lucht te verplaatsen en zorgt voor een betere luchtkwaliteit, temperatuur en vochtigheidsgraad. Maar je kunt ook grote (verrijdbare) ventilatoren in de stal plaatsen. Deze kunnen ook helpen om de lucht in beweging te houden en de temperatuur te verlagen.

Niet alleen luchtbeweging kan de stal koeler maken; ook het dak speelt een rol. Lichte dakbedekking of reflecterende coatings op de daken kunnen de tempratuur een paar graden verlagen. Voor wie de mogelijkheden heeft, kan bovendien een benevelingssysteem worden geïnstalleerd. De fijne waternevel koelt de lucht af zonder dat de paarden nat worden of ongemak ervaren. Op pagina 22 lees je hoe een benevelingssysteem nog op andere manieren kan bijdragen aan het welzijn van paarden.

In paddocks en weides wordt schaduw steeds belangrijker. Bomen en hagen zijn de meest voor de hand liggende oplossingen, maar je kunt het ook praktisch uitbreiden. Schaduwdoeken over een gedeelte van de weide of paddock bieden extra bescherming en kunnen verplaatst worden. Schuilstallen of afdakjes geven paarden een veilige plek om uit de zon te blijven.

Stortregens en watermanagement

Extreme regenbuien zorgen voor wateroverlast in weides, rijbanen en paddocks. Een te natte ondergrond is niet alleen slecht voor de bodemstructuur, maar ook voor de gezondheid van paarden. Een goede afwatering is daarom essentieel. Veel ondernemers kiezen voor greppels in weides, drainage in paddocks of waterdoorlatende bestrating om het water sneller af te voeren en zo problemen te voorkomen. Maar er zijn ook minder bekende oplossingen die juist extra kansen bieden. Denk aan een wadi: een verlaagde zone waar regenwater tijdelijk wordt opgevangen en langzaam de bodem in trekt. Voor een hippisch bedrijf kan het een nuttige investering zijn. Een wadi kan bijvoorbeeld worden aangelegd in of naast een paddock, zodat het in de winter als natuurlijke waterplek dient voor paarden. In de zomer kan het water dat hier infiltreert bijdragen aan een betere grondwaterstand, waardoor de weides langer groen blijven.

Daarnaast levert een wadi voordelen die verder gaan dan alleen waterbeheer. Het kan een plek worden waar biodiversiteit toeneemt, doordat er ruimte ontstaat voor kruiden, insecten en vogels. Ook kan het water dat tijdelijk in de wadi wordt opgevangen, worden hergebruikt op het bedrijf bijvoorbeeld voor het besproeien van de rijbaan of het schoonmaken van materialen. Zo verandert een waterprobleem in een kans om je bedrijf groener, veiliger, diervriendelijker en duurzamer te maken

Lange-termijn strategie

Klimaatproof ondernemen vereist meer dan praktische oplossingen voor de korte termijn. Een doordachte, toekomstgerichte aanpak is noodzakelijk voor een hippisch bedrijf dat beter bestand wil zijn tegen hitte en extreme neerslag. Het planten van bomen en hagen, het aanleggen van natuurlijke wateropvang en het blijven optimaliseren van het weidebeheer zijn waardevolle bouwstenen. Zo creëer je stap voor stap een robuuste omgeving waarin paarden gezond blijven en jouw bedrijf zich kan ontwikkelen tot een voorbeeld van klimaatproof ondernemen.

Stap voor stap naar ruimere boxen

De komende jaren ontwikkelt de FNRS verder op het gebied van paardenwelzijn, waaronder huisvesting binnen het kwaliteitsbeleid. Eén van de belangrijkste ontwikkelingen is de uitfasering van oude norm boxmaten, met als doel dat alle FNRS-leden uiterlijk in 2040 voldoen aan de nieuwe norm van (2 x stokmaat)².

Deze verandering is meer dan een feitelijke aanpassing van stallingsplaatsen; het is een stap richting een toekomst waarin paarden meer ruimte en comfort krijgen.

Waarom deze verandering nodig is

De FNRS werkt voortdurend aan een hogere standaard voor paardenwelzijn, waarbij de leefruimte van een paard een cruciale rol speelt. Paarden zijn van nature bewegingsdieren; in te kleine boxen kunnen ze zich moeilijk omdraaien, liggen of opstaan zonder zich te stoten, wat kan leiden tot stress, stijfheid, spierproblemen en stalondeugden. Ook sociaal contact met soortgenoten is essentieel. Boxen met luiken, open tussenwanden of uitloop naar buiten stellen paarden in staat elkaar te zien, ruiken en aanraken, wat bijdraagt aan rustiger gedrag, sneller herstel en een betere gemoedstoestand.

Met de nieuwe normen kiest de FNRS bewust voor een paardgerichte aanpak van huisvesting, niet alleen omdat dit beter is voor het dier, maar ook omdat gezonde, tevreden paarden beter presteren. Tegelijkertijd groeit de maatschappelijke aandacht voor dierenwelzijn.

Het uitfaseringsmodel naar 2040

De overgang naar de nieuwe norm voor stallen (2 x stokmaat)² gebeurt stap voor stap. Op die manier krijgen ondernemers de tijd om hun accommodatie aan te passen. Het uitfaseringsmodel ziet er als volgt uit:

- **5 sterrenbedrijven**
  2025: minimaal 80% van de boxen voldoet aan de norm
  2027: 100% van de boxen voldoet aan de norm
- **4 sterrenbedrijven**
  2030 volledig aan de norm
- **3 sterrenbedrijven**
  2035 volledig aan de norm
- **Alle FNRS-bedrijven**
  2040 volledig aan de norm

Bij nieuwbouw geldt de regel dat direct volgens de welzijnsnorm gebouwd moet worden. Ondernemers die nu investeren in vernieuwing, doen er dus goed aan om hier alvast rekening mee te houden.

Wat houdt de norm precies in?

De welzijnsnorm schrijft voor dat de boxmaat afgestemd moet zijn op de stokmaat van het paard.

De minimale oppervlakte wordt berekend als:
(2 x stokmaat)²

Een paard met een stokmaat van 1,70 meter heeft dus recht op een box van minimaal (2 x 1,70)² = 11,56 m².

Extra ruimte bij luiken en/of open zijden:
Wordt er een binnen- of buitenluik geplaatst, of is er een compleet open zijde (lage tussenwand) naar het buurpaard, dan wordt er **1,5 m²** bij de feitelijke box oppervlakte gerekend. Dit stimuleert sociaal contact en bewegingsvrijheid voor het paard.

Nog een paar voorbeelden:

Stokmaat paard	Berekening min. boxoppervlakte	Richtmaat box (L × B)
1,40 m *(kleine pony)*	(2× 1,40)² = 7,84 m²	± 2,8 × 2,8 m
1,60 m *(paard)*	(2× 1,60)² = 10,24 m²	± 3,2 × 3,2 m
1,75 m *(groot paard)*	(2× 1,75)² = 12,25 m²	± 3,5 × 3,5 m

Voor groepstallen geldt dat de totale oppervlakte minimaal twee derde van deze maat per paard moet bedragen. Daarnaast moet de plafondhoogte minstens één meter boven de stokmaat liggen, zodat paarden hun hoofd natuurlijk kunnen dragen en zich vrij kunnen bewegen.

Voor groepshuisvesting geldt de volgende aangepaste formule: aantal paarden × (⅔ × (2 × stokmaat)²)

Dat betekent dat elk paard in een groep minimaal tweederde van zijn individuele boxruimte moet hebben. Bijvoorbeeld: een groep van drie paarden met stokmaat 1,60 m:

» (2 × 1,60)² = 10,24 m² per paard
» ⅔ van 10,24 = 6,83 m²
» 3 × 6,83 = minimaal 20,49 m² voor de hele groep

Zo kun je dus vrij eenvoudig met een calculator of Excel-sheet bepalen hoeveel ruimte er nodig is.

De FNRS-accountmanagers helpen graag om dit uit te rekenen en over te sparren.

Een praktische aanpak voor ondernemers

De overgang naar grotere boxen vraagt om planning, investeringen en soms creatieve oplossingen. Hieronder enkele stappen die helpen bij een soepele overgang.

1. Inventariseer de huidige situatie

Begin met het in kaart brengen van je stal. Noteer van elke box de afmetingen en de stokmaat van de paarden die erin staan. Een bouwtekening of plattegrond maakt snel inzichtelijk waar de knelpunten zitten. Ook hiermee kan de FNRS helpen, vraag je accountmanager.

2. Stel prioriteiten

Niet alle aanpassingen hoeven tegelijk. Begin bij de boxen die het meest afwijken van de norm of bij de paarden die het minst comfortabel staan. Soms kunnen eenvoudige aanpassingen, zoals paarden onderling ruilen van box, al een verschil maken.

3. Kijk naar de combinatie met vrije beweging

Huisvesting is één van de factoren binnen het welzijnsbeleid. De FNRS beoordeelt daarnaast ook de vrije beweging. Een combinatie van huisvesting (box grootte, contact op stal en wel/geen luik) en de vrije beweging geeft recht op een aantal punten voor paardenwelzijn.

Als rekenhulp is er een boxensheet beschikbaar waarmee je kunt berekenen hoeveel van je boxen voldoen aan de oude en nieuwe norm en welke boxen aan beide niet voldoen. Zo krijg je inzicht in waar eventueel verbeteringen nodig zijn.

Scan de QR-code voor een boxensheet als rekenhulp:

4. Maak een meerjarenplan

Zet je doelen per jaar op papier. Bepaal welke aanpassingen je kunt combineren met groot onderhoud of verbouwingen. Zo spreid je de kosten en kun je in fases werken. De FNRS kan ondersteuning bieden. Samen kijken we naar haalbare oplossingen.

De weg vooruit

De weg naar 2040 vraagt om verandering en samenwerking. Niet elk bedrijf kan in één keer de volledige stal aanpassen, maar door stap voor stap te werken, komt iedereen dichter bij hetzelfde doel: een accommodatie waar kwaliteit, veiligheid en welzijn centraal staat.

De FNRS kan ondernemers in dit proces ondersteunen met advies en praktische tools. Aarzel niet om contact op te nemen met het FNRS-kantoor of je accountmanager. ●

Van manege naar pensionstal met groepshuisvesting

Op de Veluwe maakten de zussen Linda en Yvonne Wester een opvallende omslag: van druk manegebedrijf naar een natuurinclusieve pensionstal met 24/7 vrije uitloop. De paarden bepalen zelf of ze binnen of buiten staan en dat blijkt niet alleen positief voor de dieren, maar ook voor het bedrijf.

Paardensportcentrum De Cannenburgh begon in 2011 als een manege met lessen, buitenritten en ponykampen. Paardenwelzijn stond vanaf het begin centraal vertellen Linda en Yvonne. “Onze paarden gingen destijds al in groepsverband naar buiten, het hele jaar door. Dat vonden we belangrijk. Sociaal contact is essentieel.”

Van manege naar pensionstal

Na tien jaar was het tijd voor een nieuwe uitdaging en besloten de zussen het roer om te gooien. De corona-periode gaf de doorslag. “Tijdens de lockdown lagen de lessen grotendeels stil. Dat gaf ons ruimte om na te denken. We wilden iets wat beter bij ons paste en wat we samen konden doen, zonder afhankelijk te zijn van personeel. Toen hebben we besloten om te stoppen met de manege en volledig over te gaan op pensionstalling.”

De stap naar natuurlijke huisvesting

Met de overstap naar pensionstalling was de ontwikkeling niet voorbij. Begin 2025 maakten Linda en Yvonne opnieuw een grote verandering door: de paarden kregen 24 uur per dag toegang tot binnen en buiten en er kwam een groepshuisvesting. “Wij geloven dat dit de toekomst is. Als je de ruimte hebt, is dit de mooiste manier om paarden te houden. Ze kunnen zelf kiezen waar ze willen zijn; binnen, buiten, in de zon of in de schaduw. Dat past bij hun natuur, en je ziet het effect meteen terug in hun gedrag.”

De keuze kwam niet alleen voort uit overtuiging, maar ook uit ervaring. “Onze paarden stonden al in groepen in de wei, dus de stap naar volledige vrijheid was eigenlijk niet zo groot. We merkten dat ze sociaal stabiel waren en elkaar goed kenden. Dat maakte het eenvoudiger om de groepen dag en nacht samen te laten.”

Stap voor stap omgeschakeld

De zussen pakten de overgang zorgvuldig aan. “We zijn begonnen met één loopstal voor een groep van tien paarden”, vertelt Linda. “Klanten konden eerst kijken hoe het ging, want niet iedereen had er meteen een beeld bij. Door te zien hoe rustig die groep werd, kregen mensen vertrouwen. Daarna konden we de rest van de stallen ook ombouwen.”

Het bedrijf werkt nu met drie groepen van tien tot vijftien paarden. De paarden hebben een ruime inloopstal met aansluitend een verhard stuk, een zandpaddock en toegang tot verschillende weilanden. “We hebben geen Paddock Paradise”, zegt Yvonne. “Onze paarden lopen veel op gras en via de paden kunnen we ze de beschikking geven over verschillende stukken land. Omdat de meeste paarden al gewend waren aan groepshuisvesting, ging de overgang vrijwel probleemloos. We letten natuurlijk goed op bij het samenstellen van groepen, maar het gedrag bleef opvallend stabiel. De paarden zijn juist rustiger.
De verbouwing naar een groepshuisvesting deden we grotendeels zelf, omdat we geen nieuwe gebouwen hoefden te plaatsen. We hebben alleen de individuele boxen verwijderd en de bestaande schuren open gemaakt.”

Natuurinclusief ondernemen

De natuurlijke manier van paarden houden sluit naadloos aan bij hun omgeving. De stal ligt midden op de Veluwe, vlak bij een Natura 2000-gebied. “We willen dat ons bedrijf past in het landschap”, vertelt Linda. “Daarom zijn we bezig met natuur-inclusief ondernemen: inheemse beplanting, natuurlijke beschutting, biodiversiteit en samenwerking met de natuur.”

Via een gemeentelijk vergroeningstraject konden ze tientallen streekeigen bomen en struiken aanplanten. “We kregen deskundig advies van Stichting Geldersch Landschap. Zij hebben met ons over het erf gelopen en een compleet beplantingsplan gemaakt om ons perceel te verrijken en bij te dragen aan de cultuur-historische waarde en kwaliteit van het buitengebied. In het plan hebben we rekening kunnen houden met de paarden, de aangeplante bomen en hagen zijn eetbaar en zorgen voor beschutting. Voor ons was dat een enorme stap voorwaarts, zonder al te hoge investeringskosten.”

Gezondere paarden, rustiger bedrijf

De effecten op de paarden zijn volgens Linda en Yvonne duidelijk zichtbaar. “Waar ze vroeger naar buiten stormden en daarna onrustig werden als ze weer naar binnen moesten, zie je nu veel meer balans. We horen vaak dat mensen denken dat paarden in groepen meer blessures krijgen. Wij zien juist het tegenovergestelde: minder stress, minder koliek, minder spanning. En de paarden die hier nieuw komen, passen zich meestal snel aan. Dat is iets wat onze klanten ook merken.”

Een nieuwe balans

De omschakeling bracht ook voor de zussen zelf veel rust. “De manege draaide vooral in de avonden en weekenden”, vertelt Linda. “Nu werken we grotendeels overdag, met meer regelmaat en zonder personeel. We kunnen het bedrijf met z’n tweeën runnen.”

Financieel bleek het eveneens een sterke keuze. “We hebben een wachtlijst”, zegt Yvonne. “Er is duidelijk vraag naar deze vorm van huisvesting. Mensen zoeken plekken waar welzijn en kwaliteit samenkomen.”

Leren van de praktijk

De overstap naar deze huisvesting roept verschillende reacties op. “We merken dat collega-ondernemers er wisselend naar kijken”, vertellen Linda en Yvonne. “Sommigen volgen de ontwikkeling met interesse, anderen willen liever eerst zien hoe het in de praktijk werkt. Voor ons pakt het goed uit, maar dat zal per bedrijf verschillen. Het heeft ons geholpen om klein te beginnen met één groep en te onderzoeken wat werkte. Daar namen we onze klanten in mee.

We hebben lang getwijfeld, want het was een goed-lopend bedrijf. Maar toen we eenmaal begonnen, wisten we: dit is wat we willen. We zouden niet meer terug willen naar hoe het was.” ●

De stal van vandaag; modern, innovatief en slim

De klassieke stal met tweemaal daags voeren, stroboxen en een ondernemer die alles met de hand doet, bestaat nog overal en terecht: het werkt. Toch ontstaan er de laatste jaren steeds meer technologieën die niet alleen het werk verlichten, maar ook het dierenwelzijn verbeteren, de milieu-impact verminderen en waardevolle informatie opleveren ten behoeve van het stalmanagement. Voor de hippische ondernemer betekent dat niet simpelweg 'meer gadgets', maar concrete kansen om gezondheidsrisico's aan te pakken en arbeidskosten te verlagen.

Slimme stallen: van meten naar meedenken
Een gezond stalklimaat vormt de basis voor gezonde paarden. Toch blijft luchtkwaliteit in veel stallen een uitdaging. De hoeveelheid stof die vrijkomt bij het werk kan leiden tot luchtwegproblemen, iets wat zowel bij sport- als recreatiepaarden grote gevolgen kan hebben.

Innovatieve benevelingssystemen bieden hier een praktische oplossing. Ze verspreiden microscopisch kleine waterdruppels die stofdeeltjes, bacteriën en virussen binden en laten neerslaan, waardoor de lucht schoner wordt en de luchtvochtigheid en temperatuur stabiel blijven.

De toepassing is relatief eenvoudig: de systemen worden doorgaans aangesloten op een waterbron en strategisch in de stal of gangen geplaatst zodat de nevel gelijkmatig verspreidt. Kleine sproeikoppen boven de boxen of in de gangen kunnen automatisch werken op vooraf ingestelde tijden of reageren op sensoren die de luchtkwaliteit meten. Zo kan het systeem bijvoorbeeld extra nevel geven tijdens het uitmesten of bij hoge stofbelasting. Dit zorgt voor een gezondere huisvesting, vermindert irritaties van luchtwegen en slijmvliezen en kan eenvoudig geïntegreerd worden in bestaande stallen.

Naast luchtbehandeling worden ook slimme camerasystemen steeds gebruikelijker. Deze systemen volgen 24/7 het gedrag en de gezondheid van paarden met behulp van kunstmatige intelligentie. Ze herkennen afwijkingen in houding, beweging of rustgedrag, waardoor ondernemers en verzorgers vroegtijdig kunnen ingrijpen bij mogelijke problemen zoals koliek of stress. De beelden en analyses zijn direct te volgen via een app of dashboard, wat niet alleen gemoedsrust biedt, maar ook waardevolle data oplevert voor bijvoorbeeld dierenartsen. Zo dragen digitale hulpmiddelen bij aan gezonde en comfortabele huisvesting voor paarden, terwijl ze ondernemers helpen hun werkzaamheden te verlichten en processen te stroomlijnen.

De FNRS heeft momenteel contact met een bedrijf dat slimme camerasystemen ontwikkelt en installeert. Een dergelijk systeem wordt op locatie getest waardoor we hopelijk binnenkort meer nieuws kunnen delen hierover.

De stille kracht van automatisering
Paarden eten van nature de hele dag door kleine beetjes. Wie paarden naar behoefte wil voeren, weet hoe arbeidsintensief dat kan zijn. Automatische voersystemen bieden hier uitkomst: slimme hooiruiven of krachtvoerdispensers kunnen op vaste tijden of in kleine porties voeren, vaak afgestemd op het individuele paard. Dat sluit beter aan bij het natuurlijke eetpatroon, voorkomt maagproblemen en beperkt over- of ondervoeding.

Daarnaast worden steeds vaker volautomatische voerrobots ingezet die zelfstandig ruwvoer verdelen. Tijdens het evenement *Kijkje in de Keuken* werd een systeem getoond dat op ingestelde tijden hooi uitdeelt, inclusief vitaminen en mineralen. Met deze technologie konden ruim 400 opfokpaarden door één fulltime medewerker worden verzorgd. Oorspronkelijk ontwikkeld voor de agrarische sector, blijken dergelijke robots ook toepasbaar op hippische bedrijven, waarbij ze efficiëntie en constante voerkwaliteit combineren en interessant zijn voor grotere bedrijven of bij arbeidsschaarste.

Een goed onderhouden bodem met de HarrowBot.

Een vergelijkbare ontwikkeling is zichtbaar bij het onderhoud van rijbanen. Een recente Belgische uitvinding kan de bodem van een rijbaan zelfstandig egaliseren. Door deze autonome onderhoudsmachine blijft de ondergrond constant vlak en veilig zonder dat daarvoor veel handmatige arbeid nodig is.

Ook bij het uitmesten biedt technologie steeds meer gemak. Mestrobots kunnen zelfstandig door groepsstallen rijden om mest en natte plekken te verwijderen. In individuele boxen worden soms vaste afzuig- of transportsystemen toegepast, die mest automatisch afvoeren. Zulke systemen zijn vooral interessant bij nieuwbouw of grote renovaties, omdat ze ruimte en technische aanpassingen vereisen. Het voordeel is duidelijk: minder fysieke belasting, tijdsbesparing en een constanter hygiëneniveau.

Bodembedekkers: meer dan alleen een kostenpost
De keuze voor bodembedekking lijkt soms vooral een kwestie van voorkeur of prijs, maar heeft in werkelijkheid grote invloed op de huisvesting van paarden. Materialen verschillen sterk in stofproductie, vochtopname, comfort en duurzaamheid. Stofrijke bodembedekkers hebben bijvoorbeeld een negatieve bijdrage aan luchtwegproblemen. Vochtarme materialen moeten sneller worden vervangen.

Naast traditionele opties zoals stro, vlas, houtkrullen of hennep, komen er steeds meer biologische en gerecyclede bodembedekkers op de markt. Deze bestaan vaak uit natuurlijke vezels die goed vocht opnemen, urine langzaam afbreken en minder stof veroorzaken. Ze zijn bovendien volledig biologisch afbreekbaar en passen binnen een circulaire bedrijfsvoering waarin mest en bodemverbetering elkaar versterken.

Voor ondernemers loont het om nieuwe materialen eerst kleinschalig te testen. Meet de luchtkwaliteit, observeer het gedrag en de gezondheid van de paarden, en bereken de verbruiksduur. Zo kan een weloverwogen keuze worden gemaakt die niet alleen de portemonnee, maar ook het welzijn en de duurzaamheid ten goede komt.

Zo maak je innovatie haalbaar
Innovatie klinkt vaak groot en kostbaar, maar het begint met kleine, haalbare stappen. Een paar praktische tips:

1. **Begin kleinschalig:** test één automatische voerunit, een sensor in een stal of een proef met een nieuwe bodembedekking. Zo zie je direct wat het oplevert.
2. **Reken het door:** technologie vraagt een investering, maar levert vaak structurele besparingen op in arbeidstijd en managementinformatie. Zet kosten en baten helder naast elkaar.
3. **Kies voor welzijn én gemak:** de beste innovaties maken het werk lichter én verbeteren het paardenwelzijn. Die combinatie levert de meeste meerwaarde.
4. **Blijf leren:** ontwikkelingen gaan snel. Wat vandaag een luxe lijkt, kan morgen de standaard zijn. Bezoek beurzen, lees verwante artikelen en overleg met de FNRS en collega-ondernemers om te zien wat past bij jouw bedrijfsvoering.

Klaar voor de volgende stap
De hippische sector beweegt stap voor stap richting een "smart stable": een moderne, technologisch geavanceerde stal die gebruik maakt van digitale en slimme systemen om het beheer van paarden te optimaliseren. Niet als doel op zich, maar als middel om het welzijn van het paard te verbeteren, het werk voor de ondernemer te verlichten en processen te automatiseren. Wie vandaag begint met kleine verbeteringen, bouwt morgen aan een stal die slimmer, duurzamer én prettiger werkt.

Welkom bij de FNRS!

Zonder leden zou de FNRS niet kunnen bestaan. Daarom zijn we trots dat ons leden-aantal blijft groeien. De afgelopen maanden hebben we verschillende hippische bedrijven als lid mogen verwelkomen.

Hagenhorst Horses

Aan de rand van de Noord-Hollandse duinen, in het prachtige Schoorl, staat bij Hagenhorst Horses alles in het teken van kwaliteit. Sinds de oprichting in 2005 combineert deze fok- en sportstal vakmanschap met passie voor de fokkerij en opleiding van springpaarden uit bewezen merrielijnen. De paarden vinden hier hun plek in ruime stallen, in de opfok en op uitgestrekte weides.

Het bedrijf beschikt over uitgebreide faciliteiten zoals een binnen- en buitenbaan, een ruime springtuin, overdekte stapmolen en ligt in de nabijheid van het strand. “We trainen de paarden ook op het strand, goed voor een frisse blik voor zowel ruiter als paard. Echt een cadeautje”, vertelt bedrijfsleidster Denise Lumi, al elf jaar onderdeel van het team.

“Wij zijn lid van de FNRS omdat het fijn is om terug te kunnen vallen op een sterke vereniging binnen de hippische wereld. We maken bijvoorbeeld gebruik van de actuele contracten, overeenkomsten en regelgeving binnen de hippische sector en zijn trots dat we direct na onze eerste keuring met vijf sterren zijn gewaardeerd volgens het FNRS-kwaliteitsbeleid.”

Eigenaar Herman Verhagen heeft een toegewijd team medewerkers. Daarnaast is er een nauwe samenwerking met zijn dochter Charlotte en haar partner Johnny Pals, die in België een stal runnen. Samen leiden zij de paarden op van veulen tot en met internationaal springpaard. Een bedrijf waar kwaliteit, rust en vakmanschap samenkomen.

Mady’s Pony Paradijs

In het Friese Peins runnen Mady en Janko Kunes, Mady’s Pony Paradijs. Sinds 2004 bieden ze paardrijlessen aan in een rustige en liefdevolle omgeving. In 2019 breidden ze hun activiteiten uit met dagbesteding, zodat ook mensen die extra begeleiding nodig hebben kunnen genieten van het contact met dieren en het buitenleven. De gemoedelijke sfeer geeft iedereen de ruimte om de paardenwereld op geheel eigen wijze te ontdekken.

“Onze liefde voor paarden begon al op jonge leeftijd”, vertelt Mady. “Het samenwerken met deze prachtige dieren geeft ons elke dag voldoening.” Wat ooit begon als een rusthuis voor oudere paarden, groeide uit tot het manegebedrijf waar iedereen zich welkom mag voelen. Of je nu wilt leren rijden of gewoon wilt genieten van de rust.

Het lidmaatschap bij de FNRS sluit volgens Mady aan bij hun visie: “Professionaliteit vinden we belangrijk. De FNRS biedt kennis, ondersteuning en een netwerk van ondernemers die met dezelfde passie werken. Het FNRS-keurmerk straalt vertrouwen uit naar onze klanten.”

